

# NIEUWSBRIEF PADDESTOELLENWERK GROEP DRENTHE



NUMMER 10

JULI 2009

Redactie: Eef Arnolds &  
Bernhard de Vries

Adres redactie en secretariaat:  
Bernhard de Vries  
Roerdomplan 222  
7905 EL Hoogeveen

## INHOUD

Tien later	2
Activiteiten van de PWD in 2009	3
Excursies	3
Overige bijeenkomsten van de PWD	4
Op naar de Atlas – Roeland Enzlin en Eef Arnolds	5
Sleutels tot korstzwammen met behulp van veldkenmerken 2.	
Gele soorten – Bernhard de Vries	14
Voorjaarspaddenstoelen – Eef Arnolds	16
De excursies van de PWD in 2008 – Eef Arnolds, Rob Chrispijn, Roeland Enzlin, Cees Koelewijn en Bernhard de Vries	18
Wat doet de paddenstoelenwerkgroep?	28
De nieuwsbrief	28

## TIEN JAAR LATER

Het verschijnen van deze tiende nieuwsbrief valt vrijwel samen met het tienjarig bestaan van de Paddestoelen Werkgroep Drenthe. De stichtingsakte van onze werkgroep werd op 20 juli 1999 in Beilen gepasseerd. Er is in de loop van jaren wel een en ander veranderd. We begonnen indertijd met een kerngroepje van drie personen, bestaande uit Rob Chrispijn en ondergetekenden. De excursieverslagen uit 1999 gewagen van een bevredigende opkomst van vier of vijf deelnemers met een uitschieter van acht op 11 oktober, toen zich ´drie avontuurlijke, leergierige dames´ aansloten. Tegenwoordig kijken we niet meer vreemd op als er meer dan twintig avontuurlijke en leergierige lieden aan een excursie deelnemen! Bovendien is het zelfstandig verzamelen van gegevens sterk gegroeid. Een van de statutaire doelstellingen van de PWD, ´het organiseren en stimuleren van paddenstoelenonderzoek in Drenthe, vooral door middel van veldinventarisaties en het houden van bijeenkomsten voor werkgroepleden´, is dus zeker bereikt.

Vanaf het begin was een belangrijke ambitie van de werkgroep ´het publiceren van een atlas met verspreidingskaarten en informatie over de ecologie van alle in Drenthe voorkomende paddenstoelsoorten´. Het werd in 1999 aangekondigd als een project van ´vele jaren´, maar in ons achterhoofd hoopten we toen dat er binnen tien jaar voldoende gegevens zouden zijn bijeengebracht om een boek met voorlopige kaarten te kunnen publiceren, gebaseerd op gemiddeld vijf voldoende onderzochte kilometerhokken binnen ieder Drents atlasblok van 25 km<sup>2</sup>. Zoals uit het hoofdartikel in deze nieuwsbrief blijkt, gaan we er nu van uit dat aan het einde van het komende veldseizoen onze kennis voor een atlas voldoende op peil is. Een jaar later dan gepland, maar onze criteria zijn in de loop der tijd ook veel ambitieuzer geworden. Als het meezit, hebben we aan het eind van dit jaar van bijna alle Drentse kilometerhokken een representatieve soortenlijst!

In 1999 was de kennis over paddenstoelen in Drenthe nog beperkt. Slechts uit 45% van alle kilometerhokken waren één of meer soorten paddenstoelen bekend. In deze nieuwsbrief kunnen we vernemen dat dit percentage nu op 96,5% ligt. Het aantal hokken met meer dan 100 soorten steeg van 134 in 1999 tot 640 nu. De werkgroep is veel verder gekomen dan volgens de stoutste dromen van de initiatiefnemers, tien jaar geleden. Een geweldige prestatie, dankzij de inbreng van velen.

We wensen u namens het bestuur een heel mooi en vruchtbaar paddenstoelenseizoen toe.

Eef Arnolds en Bernhard de Vries

## ACTIVITEITEN VAN DE PWD IN 2009

### EXCURSIES

Voor alle excursies van de PWD verzamelen we **om tien uur** op het aangegeven punt. De excursies duren meestal tot in de middag. Voor informatie kunt u bellen met de excursieleider. Een uur vóór en tijdens de excursie zijn de meeste excursieleiders ook mobiel bereikbaar. Bij ongunstige omstandigheden, zoals langdurige droogte, kan een excursie worden afgelast.

Tijdens de excursies voeren we zo veel mogelijk karteringswerk uit. Er zal ook aandacht zijn voor instructie van beginners. Goed schoeisel en wat proviand wordt aanbevolen. De meeste excursies zijn op maandag, enkele in het weekend op zaterdag of zondag. Uit een oogpunt van milieuzorg en kostenbesparing wordt gecombineerd reizen naar de excursies aanbevolen.

Telefoonnummers en mailadressen excursieleiders:			
Eef Arnolds	0593-523645	06-15267415	eefarnolds@hetnet.nl
Rob Chrispijn	0521-381934	06-4350678	rob.chrispijn@hetnet.nl
Roeland Enzlin	0592-243231	----	enz@kpnplanet.nl
Cees Koelewijn	050-5010740	06-29510222	ceesjannie@hetnet.nl
Bernhard de Vries	0528-265234	06-55812374	elbern@planet.nl

**Maandag 24 augustus.** Landgoed Vennebroek en De Braak bij Paterswolde. Verzamelen bij de ingang van De Braak (coörd. 233,8 / 574,5). Leiding Cees Koelewijn.

**Maandag 31 augustus.** Landgoed Rheebruggen bij Uffelte. Verzamelen bij de beheersboerderij van Het Drentse Landschap (coörd. 216,6 / 533,3). Leiding Bernhard de Vries.

**Zondag 6 september.** Eexterveld met bosjes, heide en grasland. Verzamelen bij de driesprong in Anderen (coörd. 242,2 / 557,9). Leiding Eef Arnolds.

**Maandag 14 september.** Havelte, Westertzand met o.a. de Kleine Startbaan. Verzamelen bij de Genieput langs de weg Havelte-Frederiksoord (coörd. 210,6 / 534,8). Leiding Rob Chrispijn.

**Maandag 21 september.** Sleenerzand. Verzamelen in Noordsleen, kruising N376 met de Zweeloërstraat (coörd. 249,9 / 535,0). Leiding Bernhard de Vries.

**Maandag 28 september.** Dwingelderveld. Verzamelen bij de schuur van Staatsbosbeheer bij Lhee (coörd. 224,0 / 537,8). Leiding Rob Chrispijn.

**Zondag 4 oktober.** Smilder Oosterveld en Blauwe Meer. Verzamelen bij de TV-toren bij Hoogersmilde (coörd. 223,4 / 546,6). Leiding Roeland Enzlin.

**Maandag 12 oktober.** Omgeving Westervelde. Verzamelen in Westervelde, de oostelijke driesprong bij het hunebed (coörd. 225,9 / 563,6). Leiding Cees Koelewijn.

**Maandag 19 oktober.** Hollandscheveld. Verzamelen bij de oude kerk (coörd. 232,9 / 525,0). Leiding Bernhard de Vries.

**Maandag 26 oktober.** Noordbargerbos bij Emmen. Verzamelen aan de Ermerweg bij de zijweg naar Nieuw-Amsterdam (coörd. 255,4 / 532,5). Leiding Eef Arnolds.

**Maandag 2 november.** Nijensleekerveld bij Wilhelminaoord. Verzamelen bij hotel Frederiksoord (coörd. 208,7 / 539,9). Leiding Rob Chrispijn.

**Zondag 8 november.** Wittelerveld ten Z van Diever. Verzamelen bij de kruising Steenwijkerweg en Wapserveenseweg (coörd. 216,0 / 538,4). Leiding Roeland Enzlin.

**Maandag 16 november.** Dwingelderveld. Verzamelen bij het Planetron ten Z van Dwingeloo (coörd. 221,2 / 537,6). Leiding Eef Arnolds.

**Maandag 23 november.** Drents-Friesche Wold ten W van Hoogersmilde. Verzamelen bij de SBB gebouwen langs de Bosweg (coörd. 221,2 / 547,4). Leiding Cees Koelewijn.

### **EXCURSIE VAN DE NEDERLANDSE MYCOLOGISCHE VERENIGING**

**Zaterdag 29 augustus.** Bunnerveen ten zuiden van Peize. Verzamelen om **10.30 uur** op station Haren. Leiding Inge Somhorst.

### **OVERIGE BIJEENKOMSTEN VAN DE PWD**

De bijeenkomsten worden gehouden in de werkruimte van Eef Arnolds, Holthe 21, Beilen. De werkgroepavonden zijn bedoeld voor het gezamenlijk bekijken en determineren van vers materiaal. Iedere keer zal speciale aandacht worden besteed aan een groep paddestoelen, maar ander materiaal is ook welkom.

**Maandag 7 september.** 19.30 u. Werkgroepavond met speciale aandacht voor Satijnzwammen.

**Maandag 5 oktober.** 19.30 u. Werkgroepavond met speciale aandacht voor Gordijnzwammen.

**Maandag 9 november.** 19.30 u. Werkgroepavond met speciale aandacht voor Ascomyceten.

### **ZATERDAG 6 FEBRUARI 2010, 10 TOT 16 UUR DRENTSE ZWAMDAG**

#### **Voorlopig programma:**

Roeland Enzlin: Hoe ver zijn we met de kartering van Drenthe?

Cees Koelewijn: Impressies van de excursies

Eef Arnolds: Over Wasplaten

Rob Chrispijn: Van over de landsgrenzen.

Foto's en mededelingen van werkgroepleden, bijvoorbeeld foto's van bijzondere soorten en probleemgevallen. Bijdragen voor 31 januari melden bij Eef Arnolds.

## **OP NAAR DE ATLAS!**

### **Roeland Enzlin en Eef Arnolds**

De paddenstoelenkartering van Drenthe, met als voorlopig einddoel het publiceren van een provinciale atlas, is een kwestie van stug volhouden. In de vorige nieuwsbrief voorspelden we dat het aantal waarnemingen in het Drenthe-bestand in 2008 de 300.000 zou gaan passeren. Dat is inderdaad ruimschoots gebeurd: De teller staat nu op 319.785.

In 2008 werden bijna 34.500 nieuwe gegevens verzameld. Dat is wat minder dan in de twee voorgaande jaren, hetgeen niet zozeer veroorzaakt werd door minder activiteiten, als wel door de minder gunstige weersomstandigheden. Door een extreem droog voorjaar in Noordoost-Nederland kwam de fructificatie van paddenstoelen bij ons pas laat op gang. Hoewel de zomermaanden voldoende regen brachten, was er tot eind augustus in Drenthe weinig te vinden. Dit stond in schril contrast met de situatie in Noord-Brabant, waar de lente overvloedig regen bracht en juli en augustus topmaanden waren voor ondermeer de Hanekam en diverse stekelzwammen (Arnolds & Veerkamp, 2009).

Behalve deze nieuwe waarnemingen werden ruim 7000 ongepubliceerde oudere data ingevoerd, voor het merendeel ongepubliceerde gegevens van mycosociologisch onderzoek in moerasbossen in de periode 1980-1985, uitgevoerd door het voormalige Biologisch Station te Wijster. Daarnaast werden door Immie Boonstra en Jannie Mulder van IVN-Roden veel waarnemingen van de laatste jaren uit de kop van Drenthe gedigitaliseerd en leverden Boelie Boelens en Ben Knegtering opnieuw gegevens aan uit Zuidoost-Drenthe. Grieta Fransen uit Maassluis leverde wederom een belangrijke bijdrage door het merendeel van de door ons op streeplijsten verzamelde veldgegevens te digitaliseren. Waarvoor onze hartelijke dank!

Bij voortzetting van de huidige inventarisatie inspanningen en gerichte bezoeken aan onvoldoende onderzochte km-hokken zou dit jaar het streefbeeld voor het uitbrengen van de paddenstoelenatlas kunnen worden bereikt. Daarbij moet uiteraard het weer zich wel van zijn paddenstoelvriendelijke, dat wil zeggen regenachtige, kant laten zien.

### **Hoeveel soorten paddenstoelen hebben we in Drenthe?**

Vaak wordt ons de vraag gesteld hoeveel soorten paddenstoelen er in Drenthe voorkomen. In onze Nieuwsbrief is dat onderwerp nog niet aan de orde geweest. Op dit moment zijn uit Drenthe 2313 soorten bekend, bijna de helft van de 4732 soorten die in Nederland medio 2008 waren geregistreerd (Arnolds & Veerkamp, 2008). Jaarlijks komen er in Drenthe enkele tientallen soorten bij, vooral van de minder opvallende groepen als korstzwammen en de talloze kleine ascomycetjes die het predikaat paddenstoel nauwelijks verdienen. Het betekent dus niet dat deze 'nieuwe' soorten zich allemaal werkelijk nieuw in Drenthe hebben gevestigd. Veeleer gaat het om soorten die voorheen over het hoofd zijn gezien of die groeien in gebieden waar nog niet geïnventariseerd was.

Wat de kleintjes betreft is er nog een heleboel te ontdekken. Het werkelijke aantal soorten paddenstoelen in Drenthe zal stellig boven de 3000 liggen. Maar de nadruk van onze inventarisaties ligt toch op de meer opvallende soorten die ook voor veel amateurs goed herkenbaar zijn en die een rol kunnen spelen als indicatoren van milieukwaliteit en bij het beheer van bossen en natuurgebieden. Daarvan zijn er ongeveer 1800 bekend en hun aantal neemt veel langzamer toe.

Zoals in alle groepen organismen zijn zeer zeldzame soorten veel talrijker dan zeer algemene (Tabel 1), maar bij paddenstoelen is de verdeling wel erg scheef. Maar liefst 464 soorten (20%) zijn in Drenthe uit slechts één kilometerhok bekend en 1307 soorten (57%) uit ten hoogste 10 kilometerhokken. Slechts 666 soorten (29%) komen in meer dan 30 kilometerhokken voor en mogen het predikaat vrij tot zeer algemeen dragen.

**Tabel 1. Verdeling van paddenstoelsoorten in Drenthe over zeldzaamheidsklassen, gebaseerd op aantallen km-hokken.**

Zz-klasse	Aantal km-hokken	Aantal soorten	% soorten
Uiterst zeldzaam	1	464	20
Zeer zeldzaam	2-3	410	18
Zeldzaam	4-10	433	19
Vrij zeldzaam	11-30	340	15
Vrij algemeen	31-100	287	12
Algemeen	101-300	207	9
Zeer algemeen	301-1000	137	6
Zeer algemeen	> 1000	35	2

### Streefbeeld

Zoals in eerdere nieuwsbrieven en in Coolia is uiteengezet, proberen we paddenstoelen in geheel Drenthe op een systematische en evenwichtige manier te inventariseren (Arnolds & Enzlin, 2006, 2007). Op grond van de landschappelijke eigenschappen is voor elk van de 2843 Drentse kilometerhokken ingeschat hoeveel soorten er minimaal tijdens één excursie in het hoogseizoen te verwachten zijn, de zogenaamde *verwachtingswaarde*. De kaart van deze verwachte aantallen is sinds het begin van de systematische inventarisatie onveranderd en al eerder in de nieuwsbrief gepubliceerd, maar hij ontbrak in de vorige aflevering. Op veler verzoek is deze kaart hier toch weer afgedrukt omdat het de interpretatie van de andere kaarten en de planning van veldwerk vereenvoudigt (Fig. 1).

We willen er nog eens op wijzen dat deze verwachtingswaarden minimale streefcijfers zijn, maar dat het aantal werkelijk voorkomende soorten in ieder hok ongetwijfeld aanmerkelijk hoger zal liggen. Het is echter ondoenlijk om heel Drenthe intensiever te onderzoeken. Zelfs in zeer goed bekende gebieden worden jaarlijks nieuwe soorten gevonden. Dat betekent dat er voor de werkgroep altijd (veld)werk aan de winkel blijft, ook na het afronden van het atlasproject. Een prettig vooruitzicht.

### Soortenaantallen per kilometerhok

Het aantal thans bekende soorten per kilometerhok is in zes klassen weergegeven in figuur 2. Voorheen werden alle gegevens in dit kaartje verwerkt, maar zoals uiteengezet in de vorige nieuwsbrief (Enzlin & Arnolds, 2008) worden nu alleen recente gegevens gebruikt, dat wil zeggen uit de jaren 1999-2008. Het weg laten van gegevens van vóór 1999 betekende dat van honderden km-hokken door de hele provincie vorig jaar het aantal soorten opeens drastisch afnam. Tijdens het veldwerk van het afgelopen jaar is deze achterstand echter weer goeddeels ingelopen. Vooral in het midden van de provincie zijn de ontstane gaten weer gedicht.

De voortgang van de kartering is goed af te lezen uit tabel 2 waarin voor de laatste drie jaren de aantallen hokken zijn weergegeven die behoren tot een van de zes klassen van soortenaantallen. Ook de verwachte aantallen km-hokken zijn aan deze tabel toegevoegd. Het aantal hokken uit klassen met minder dan 26 soorten is aanmerkelijk groter dan volgens de verwachtingenkaart, maar wordt ieder jaar kleiner. Er zijn in Drenthe 100 kilometerhokken waarvan geen enkele paddenstoel bekend is, maar vorig jaar waren dat er nog 147 (Tabel 2). In één hok worden inderdaad ook geen paddenstoelen verwacht, namelijk het centrale deel van het Zuidlaardermeer (hok 242-571) dat alleen uit water bestaat. Omdat het hok op de provinciegrens ligt, is het op de verwachtingenkaart (Fig. 1) niet als zodanig te herkennen. De meeste nulhokken liggen in de oostelijke veenontginningen en verder langs de zuidrand en noordostrand van Drenthe. In het centrale deel van de provincie is in alle hokken tenminste één soort waargenomen.

Het aantal hokken met 26-100 soorten is kleiner dan volgens de verwachtingen maar neemt ieder jaar toe, overeenkomstig ons streven. Het aantal hokken met meer dan 100 soorten is gestegen van 534 naar 640. Dat is inmiddels aanmerkelijk hoger dan het verwachte aantal van 468. In totaal komen nu al 361 km-hokken één of meer klassen hoger uit dan de verwachtingswaarde. Dit wordt gedeeltelijk veroorzaakt doordat sommige km-hokken veel intensiever zijn bekeken dan het vereiste minimum van één bezoek in het hoogseizoen. Daarnaast is de verwachte waarde voor sommige km-hokken onderschat, bijvoorbeeld doordat er interessante schrale wegbermen in blijken te liggen. Dat valt van een topografische kaart natuurlijk niet direct af te leiden.

De ligging van de hokken met meer dan 100 soorten correspondeert grotendeels met de ligging van grote bosgebieden, zoals de boswachterijen (Fig. 2).

**Tabel 2.**

Aantal km-hokken in Drenthe behorende tot zes klassen van aantallen soorten paddestoelen

Aantal soorten	2006	2007	2008	% km-hokken		verwachting	
				2007	2008	aantal km-hok	% km-hok
0	385	147	100	5,2	3,5	1	0
1-10	285	198	131	7,0	4,6	7	0,2
11-25	436	385	341	13,5	12,0	293	10,3
26-50	654	753	783	26,5	27,5	1094	38,5
51-100	699	826	848	29,1	29,8	980	34,5
> 100	384	534	640	18,8	22,5	468	16,5

### Representativiteit

De verhouding tussen de verwachte en gevonden aantallen soorten in km-hokken is de basis voor de representativiteitskaart (Fig. 3). Deze kaart geeft het beste weer welke activiteiten nog moeten worden ondernomen voordat heel Drenthe op representatieve wijze mycologisch is geïnventariseerd. Kilometerhokken waarin de aantallen gevonden soorten overeenkomen met of groter zijn dan de aantallen verwachte soorten worden door ons 'op niveau' genoemd. Het soortenaantal in de overige km-hokken ligt één of meer klassen onder de verwachtingswaarde. In deze km-hokken moet dus nog veldwerk worden verricht om ze op niveau te brengen. De hier afgedrukte kaart is wederom uitsluitend gebaseerd op recente gegevens van 1999-2008.

In de vorige nieuwsbrief hebben we uiteengezet waarom het zinvol is om ten behoeve van de atlas alleen gegevens vanaf 1999 voor het toetsen van de verwachtingswaarden te gebruiken. Door invoering van dit criterium waren ruim 300 hokken opeens niet meer op niveau, terwijl dat op grond van alle gegevens (1800-heden) wél het geval was (Enzlin & Arnolds, 2008, tabel 3). De herziene representativiteitskaart (Enzlin & Arnolds, 2008, figuur 3) liet plotseling allerlei 'zwarte gaten' (slecht onderzochte hokken) zien in het voorheen vrijwel gebiedsdekkend voldoende onderzochte Midden- en Noordoost-Drenthe. Dat leidde tot enig gemor bij de achterban omdat plotseling allerlei traditioneel goed bekend geachte km-hokken opnieuw geïnventariseerd dienden te worden. In praktijk is er echter met extra veel energie gewerkt om de aldus ontstane achterstand in te lopen, en met succes. Op de huidige representativiteitskaart zijn vrijwel alle 'zwarte gaten' weer gedicht. (Fig. 3).

De voortgang van de kartering wordt nog beter geïllustreerd aan de hand van de gegevens in tabel 3. Voor het eerst is meer dan 70% van de kilometerhokken op niveau. Bovendien is het aantal slecht bekende km-hokken, die drie of meer klassen onder de verwachtingswaarde liggen, sterk gereduceerd. Van de 810 km-hokken die nog niet op niveau zijn, scoren er 572 (71%) slechts één klasse lager dan de verwachtingswaarde. In deze km-

hokken is vaak een beperkte inspanning toereikend om het nagestreefde aantal soorten te behalen.

**Tabel 3.**

**Verschillen tussen aantallen verwachte en gevonden soorten paddestoelen per km-hok gebaseerd op waarnemingen uit de periode 1999-2008.**

<b>Aantal klassen verschil</b>	<b>2007</b>	<b>% 2007</b>	<b>2008</b>	<b>% 2008</b>
volgens verwachting of hoger (op niveau)	1672	59	2033	72
1 lager dan verwachting	638	22	572	20
2 lager dan verwachting	234	8	137	5
3 lager dan verwachting	219	8	83	3
4 lager dan verwachting	68	2	18	1
5 lager dan verwachting	12	0	0	0

Opvallende vooruitgang is in 2008 geboekt in het gebied ten noorden en oosten van Roden, vooral dankzij excursies van de paddenstoelenwerkgroep IVN Roden, en ten noorden van Peize door inspanningen van Inge Somhorst en Kor Raanks (Fig. 3). Ook de omgeving van Valthermond en Dalen staan nu opmerkelijk veel groener op de kaart. Hier waren onder andere Anneke Palthe en Rob Chrispijn actief. Stedelijke gebieden zijn doorgaans niet zo aantrekkelijk voor paddenstoeleninventarisaties. Vooral dankzij de inzet van Anneke Palthe en Ellen Kerkhof zijn de bebouwde kommen van Emmen, Coevorden en Assen nu veel beter bekend. De meeste slecht onderzochte hokken (3 of 4 klassen onder de verwachtingswaarde) liggen nog steeds in het zuiden en zuidoosten van de provincie. In het zuidwesten is het aandeel matig en vrij goed onderzochte hokken (1 of 2 klassen onder de verwachtingswaarde) opvallend hoog.

### **Prioriteiten**

De prioriteiten voor onze paddenstoelenkartering in het komende veldseizoen worden samengevat in de urgentiekaart (Fig. 4). Hierop zijn alleen de matig tot slecht onderzochte km-hokken aangegeven (2 tot 4 klassen onder de verwachtingswaarde).

De hier gepresenteerde kaarten van representativiteit en urgentie worden in de loop van het jaar telkens bijgewerkt naar aanleiding van nieuwe waarnemingen. De kans op dubbele inventarisaties van bepaalde km-hokken door verschillende personen neemt sterk toe, nu het aantal urgente km-hokken sterk is afgenomen. Om dit te voorkomen is het raadzaam om de resultaten van veldwerk regelmatig door te geven aan Roeland Enzlin. Bij hem kan ook informatie worden ingewonnen over de actuele stand van zaken in bepaalde gebieden.

Voor een representatief beeld van de verspreiding van paddenstoelsoorten in de Atlas is overigens niet alleen een evenwichtige verdeling van inventarisatie inspanningen over de provincie van belang, maar ook een goede verdeling over verschillende habitats. De nadruk van werkgroepactiviteiten ligt tot nu toe sterk op bossen, beboomde bermen en houtsingels omdat daar nu eenmaal de grootste diversiteit te vinden is. Daarentegen is van de mycoflora in de oevervegetaties in de laagveenplassen in Noord-Drenthe, zoals het Leekstermeer, Zuidlaardermeer en het Friesche Veen, nog bijzonder weinig bekend. Deze terreinen kunnen al in de zomermaanden interessant zijn voor paddenstoelen. Ook in hoogvenen, graslanden en heidevelden zijn tot op heden minder speurneuzen actief geweest. Deze terreintypen verdienen meer aandacht, ook in kilometerhokken die al op niveau zijn qua soortenaantal. Ze zijn vooral geschikt voor individueel veldwerk en niet voor excursies met grotere groepen.



Een andere achtergebleven groep paddenstoelen vormen de soorten die in het voorjaar vruchtlichamen vormen. Zie hierover het afzonderlijke stukje in de Nieuwsbrief. De lente van 2010 geeft ons nog een laatste kans om meer gegevens over deze interessante groep te verzamelen. Misschien wel in uw eigen tuin!

### **Oproep voor aanvullende gegevens**

De eerste soortbeschrijvingen van de Drentse paddenstoelenatlas staan al op papier, nu nog gebaseerd op voorlopige gegevens. Als alles meezit, kunnen we in het voorjaar van 2010 het bestand ten behoeve van de atlas afsluiten en beginnen aan de meer gecompliceerde hoofdstukken van dit boek. Het is dus zaak om alle nog niet ingevoerde gegevens over paddenstoelen in Drenthe voor die tijd aan het bestand toe te voegen. Iedereen die nog ergens paddenstoelenwaarnemingen heeft liggen, wordt dan ook dringend verzocht om deze door te geven aan onze districtcoördinator Roeland Enzlin. Dat geldt natuurlijk ook voor nieuwe waarnemingen in het komende seizoen. Schroom niet om ook gewone soorten te melden. Tenslotte is zelfs een populaire soort als de Vliegenschwam pas in iets meer dan de helft (1488) van de Drentse kilometerhokken geregistreerd!

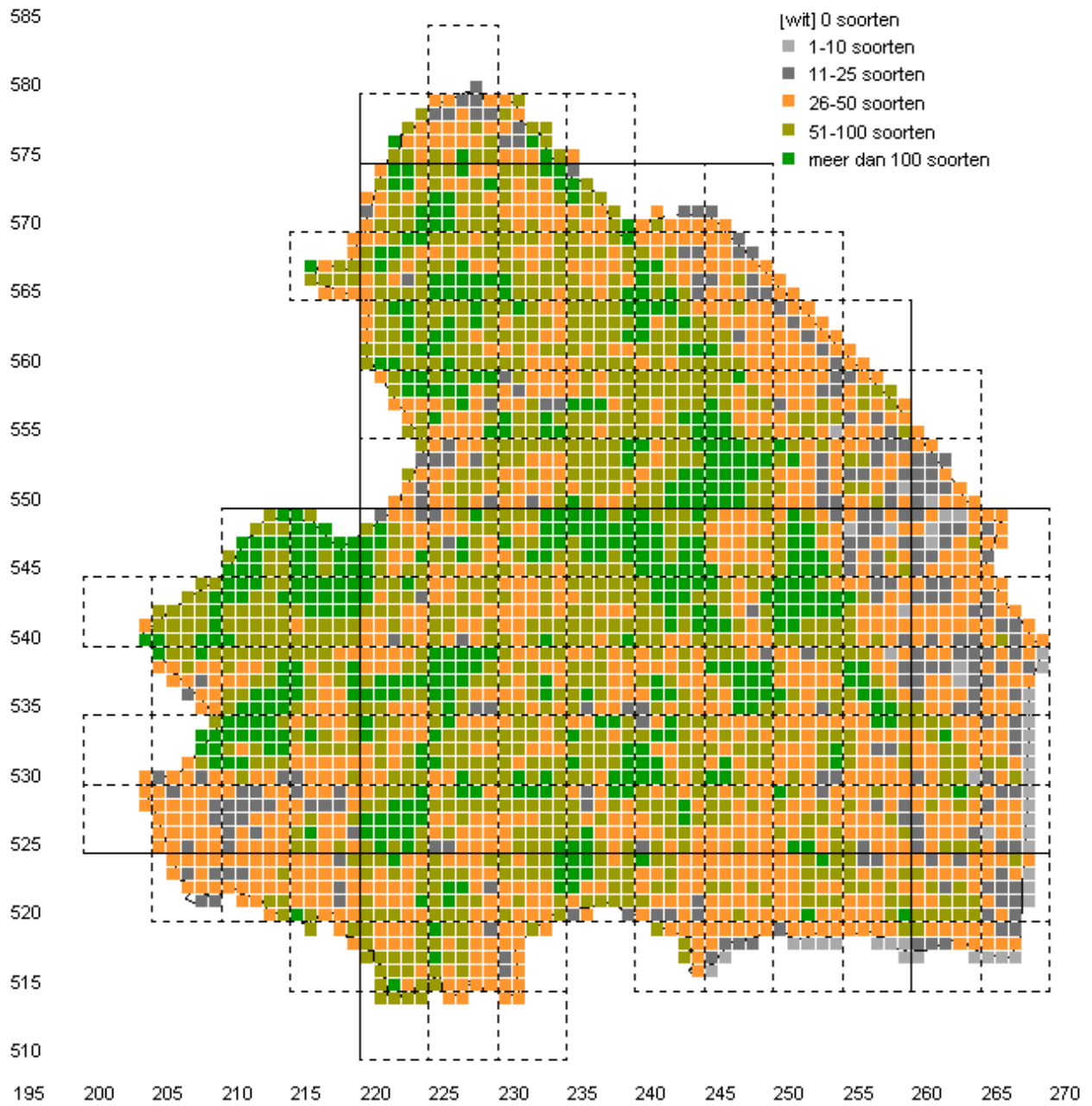
Districtcoördinator Roeland Enzlin Schoolstraat 23 9451 BE Rolde 0592 243231 enz@kpnplanet.nl
--

### **Literatuur**

- Arnolds, E. & R. Enzlin, 2006. Over volledigheid en representativiteit van de paddenstoelenkartering in Drenthe. *Coolia* 49: 125-134.
- Arnolds, E. & R. Enzlin, 2007. Een grote sprong voorwaarts. *Nieuwsbrief Paddestoelenwerkgroep Drenthe* 8: 7-16.
- Arnolds, E. & M. Veerkamp, 2008. Basisrapport Rode Lijst Paddenstoelen. Nederlandse Mycologische Vereniging, Utrecht.
- Arnolds, E. & M. Veerkamp, 2009. *Nieuwsbrief paddenstoelenmeetnet* – 10. *Coolia* 52: 125-142.
- Enzlin, R. & E. Arnolds, 2008. Op naar de 300.000. *Nieuwsbrief Paddestoelenwerkgroep Drenthe* 9: 5-14.

**Figuur 1. Verwachtingenkaart.**

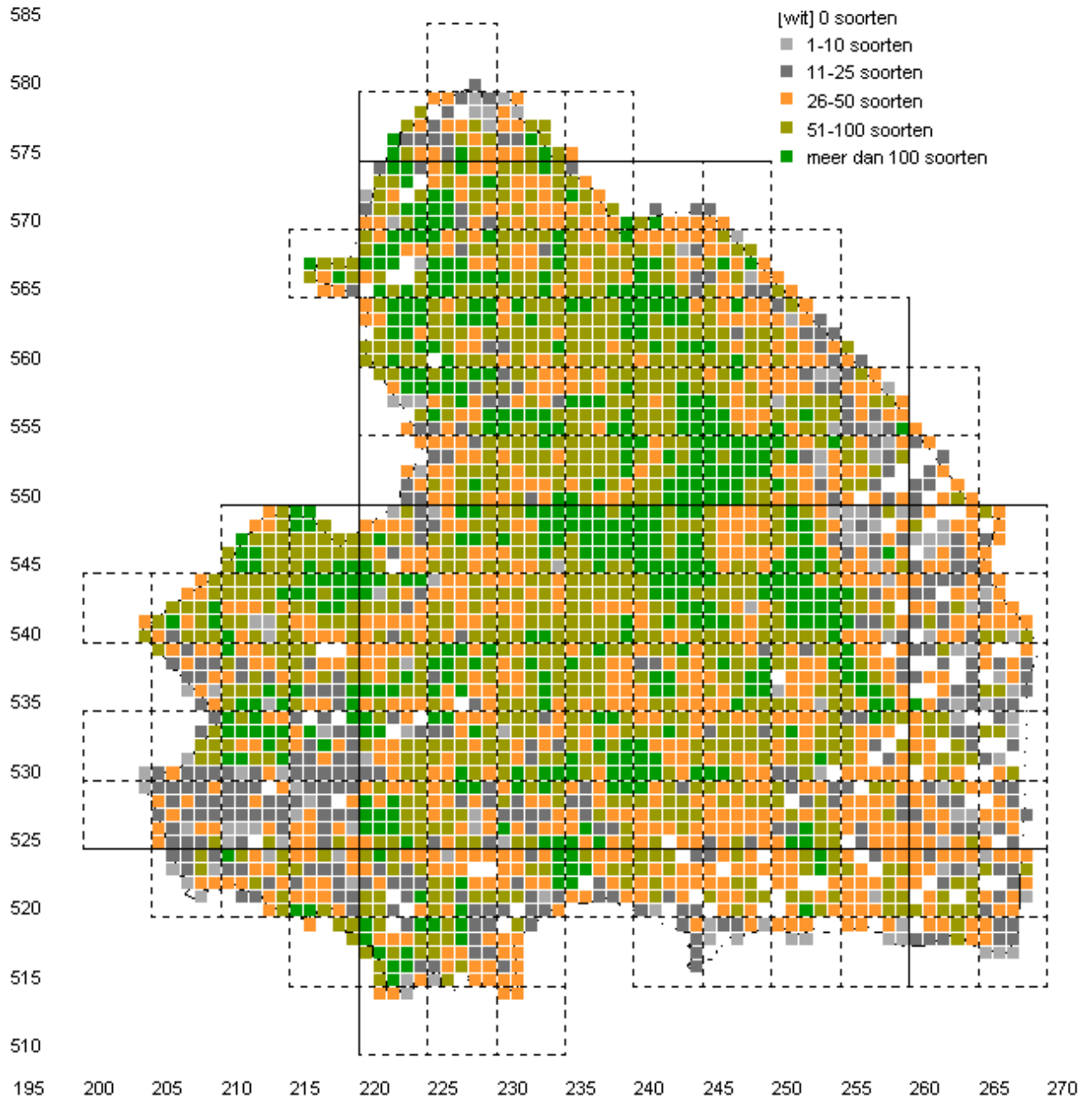
**Te verwachten aantal soorten paddenstoelen per kilometerhok op basis van een excursie in het hoofdseizoen onder goede omstandigheden**



**Figuur 2. Diversiteitskaart kaart.**

**Thans bekende aantal soorten paddenstoelen per kilometerhok, gebaseerd op recente waarnemingen (1999-2008)**

Stand van zaken 1 juni 2009

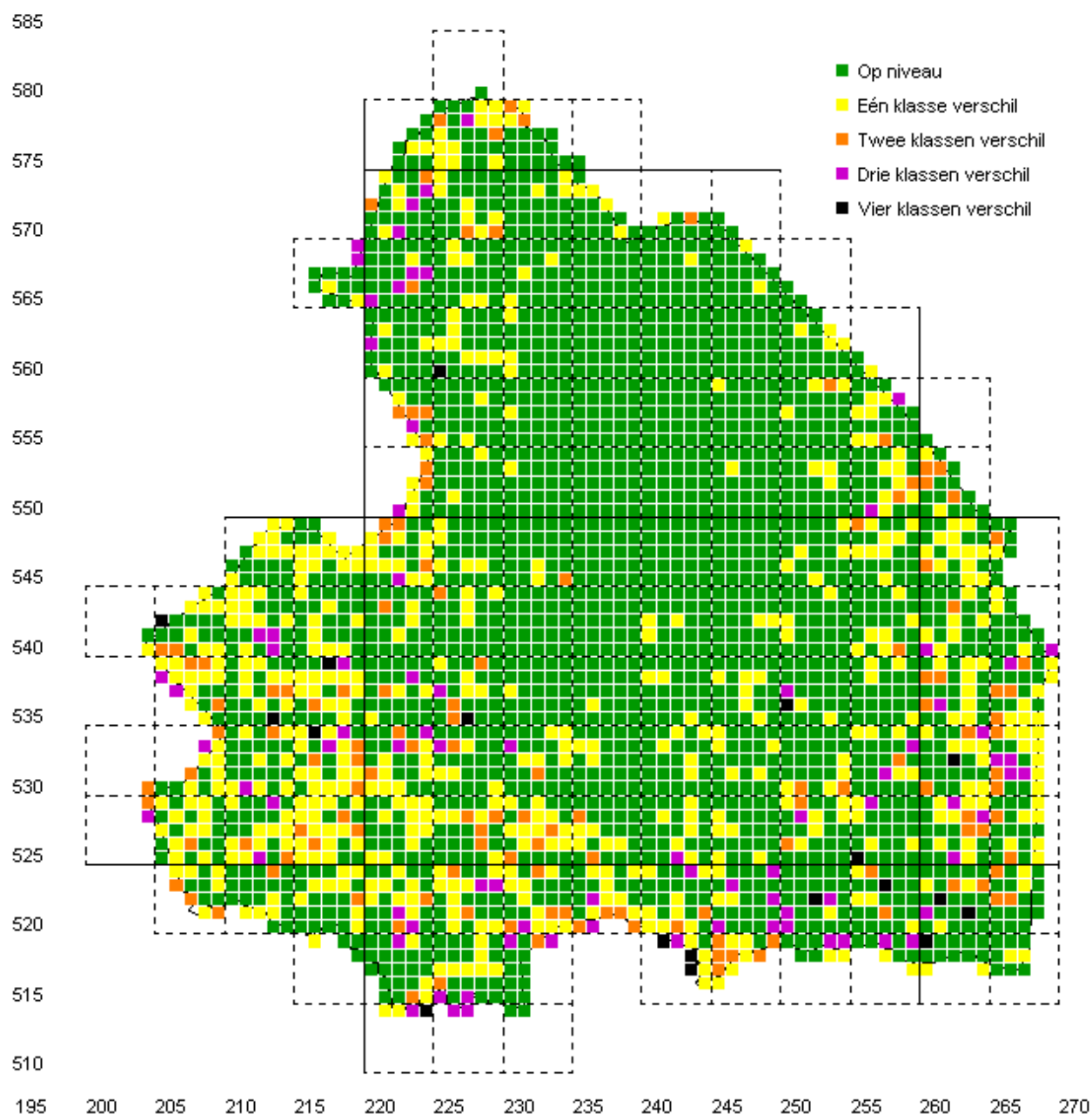


### Figuur 3. Representativiteitskaart

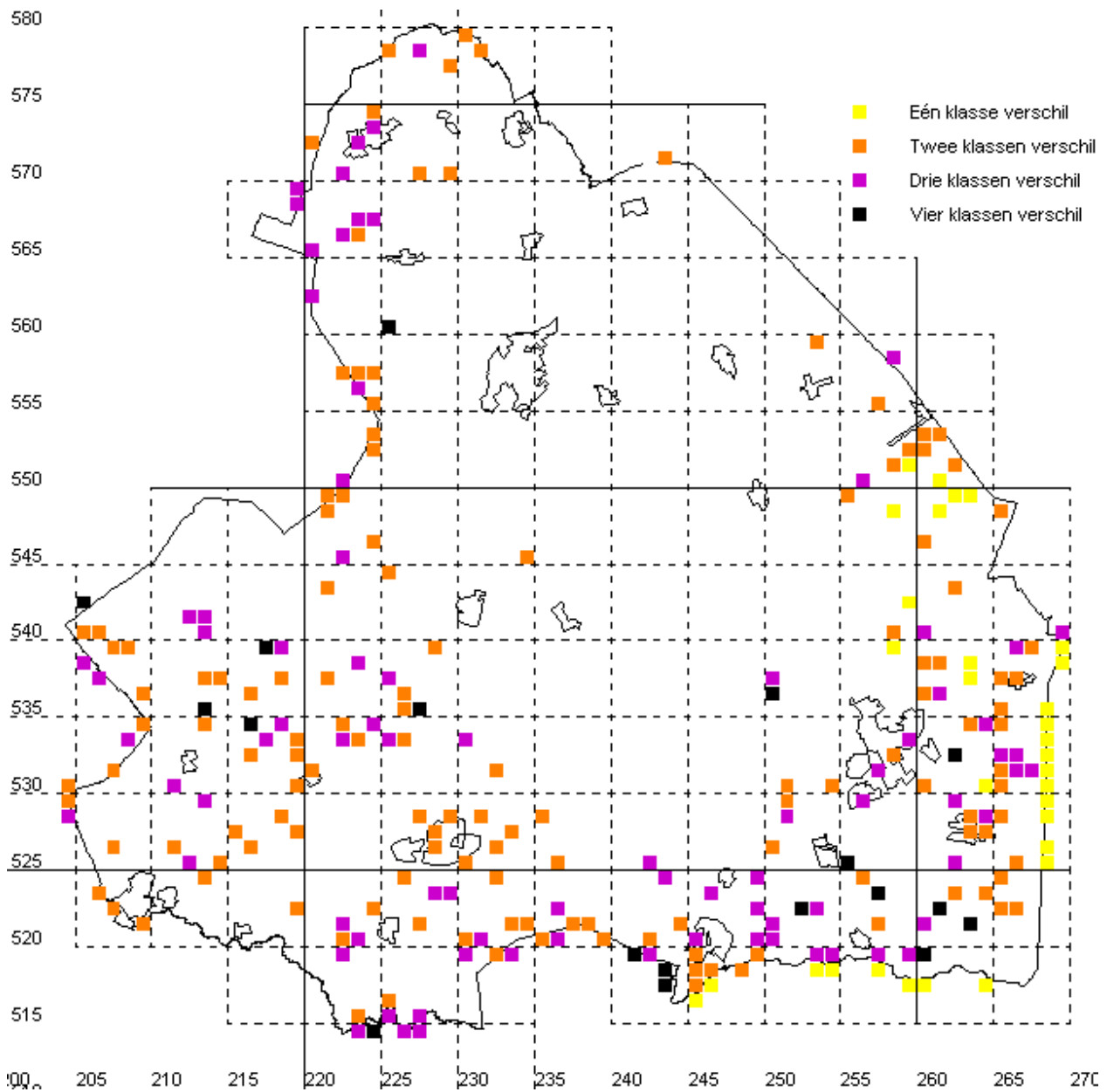
Het verschil tussen het aantal verwachte en gevonden soorten paddestoelen per km-hok gebaseerd op recente waarnemingen (1999-2008)

Stand van zaken 1 juni 2009

Op niveau: het aantal gevonden soorten is gelijk aan of groter dan het minimaal verwachte aantal soorten (zie figuur 1).



**Figuur 4. Urgentiekaart**  
**Km-hokken die slecht bekend zijn (geen soorten bekend of 2 tot 4 klassen onder streefniveau) en die bij inventarisaties voorrang verdienen**  
 Stand van zaken 1 juni 2009



## SLEUTELS TOT KORSTZWAMMEN MET BEHULP VAN VELDKENMERKEN 2. GELE SOORTEN

Bernhard de Vries

Deze tabel is slechts een verkenning van mogelijkheden voor het gebruik van veldkenmerken van "korstjes". Uiteraard ligt de nadruk op soorten en geslachten waaraan iets met een loupe te zien valt. Smaken en geuren komen slechts af en toe aan bod. Ook zijn er waarschijnlijk nog bruikbare veldkenmerken over het hoofd gezien.

De tabel is verre van compleet en wil alleen dienen als springplank voor beginners. Het zoekresultaat dient altijd gevolgd te worden door microscopische bevestiging. In elke kleur tabel is ruimte voor aanvullingen. Gebruikers kunnen verbeteringen en aanvullingen aan mij mailen ([elbern@planet.nl](mailto:elbern@planet.nl)).

### Sleutel tot groepen korstzwammen

1a. Vruchtlichaam resupinaat (ruggelings aan het substraat gehecht), met poriën, moeilijk te snijden of taai (onder de microscoop hyfen di - of trimitisch).

*Diverse Gaatjeszwammen met resupinate vormen. Hier niet behandeld. Een tussenpositie neemt bv Schizopora in, met gaatjes die enigszins taai zijn en met gedeeltelijk ontbrekende wanden. Dit geslacht wordt ook wel tot Hyphodontia gerekend.*

1b. Vruchtlichaam resupinaat, zacht en dan soms met poriën, of taai en zonder poriën, en dan soms met afstaande hoedjes 2

2a Vruchtlichaam geheel of gedeeltelijk rood, roze, of oranje of vruchtlichaam rood verkleurend.

**Rode korstzwammen**, zie PWD Nieuwsbrief nr.8, pag.17 (2007).

2b. Vruchtlichaam blauw of blauw verkleurend.

**Blauwe korstzwammen**, zie PWD Nieuwsbrief nr.8, pag.17 (2007).

2c. Vruchtlichaam geel of geel verkleurend, soms in combinatie met rood of bruin.

**Gele korstzwammen, zie hieronder**

2d. Vruchtlichaam groen, lichtgroen, soms blauw met loog.

**Groene korstzwammen**, hier niet behandeld.

2e. Vruchtlichaam roodbruin, bruin, geelbruin, grijsbruin, olijfkleurig, of zo verkleurend

**Bruine korstzwammen**, hier niet behandeld.

2f. Vruchtlichaam crème, vaal of wit, lichtgrijs. Soms is het subiculum (matje van hyfen onder het vruchtlichaam) onopvallend anders gekleurd.

**Witte korstzwammen**, hier niet behandeld

### Gele korstzwammen

1a. Vruchtlichaam geel verkleurend of kleurloos vocht afscheidend bij beschadiging. 2

1b. Bij beschadiging niet verkleurend en geen vocht afscheidend 4

2a. Vruchtlichaam zacht, klein, vlak en vrij dun, bleekgeel, niet met grijsbruine 'drabbelkoekstructuur'; met talrijke kleine, korte rhizomorfen; vaak bij brandplekken..

**Klein krentebreikorstje (*Cristinia helvetica*)**

2b. Vruchtlichaam dik, stevig of vlezig 3

3a. Vruchtlichaam hoedvormig afstaand, min of meer waaivormig, kaal tot iets viltig

**Waaierkorstzwam (*Stereum subtomentosum*)**

3b. Vruchtlichaam korstvormig, dikvlezig, soms hele stronken bedekkend, gelig tot roodachtig, vers met kleurloze melk die scherp smaakt; bij opdrogen met talloze barsten; vooral in kleibossen

**Gewone melkkorstzwam (*Megalocystidium lactescens*)**

4a. Vruchtlichaam vrij dik, vlezig, wasachtig of leerachtig, soms hoedvormig afstaand 5

4b. Vruchtlichaam dunner en/of zachter 9

5a. Vruchtlichaam taai met afstaande hoedjes, aan de bovenzijde ruig behaard 6

5b. Vruchtlichaam resupinaat of met iets opgekrulde randen, kaal tot donzig 7

6a. Hymenium heldergeel tot oranjegeel

**Gele korstzwam (*Stereum hirsutum*)**

6b. Hymenium bleek okergeel, grijsgeel tot grijs

**Twijgkorstzwam (*Stereum ochraceoflavum*)**

7a. Vruchtlichaam dikvlezig, in talloze stukjes krimpnd en barstend bij droogte; vooral op loofhout op klei

**Gewone melkkorstzwam (*Megalocystidium lactescens*)**

7b. Vruchtlichaam minder vlezig, niet zo sterk krimpnd en barstend 8

8a. Op naaldhout; vruchtlichaam lichtoker, soms grote delen van dode dennenstammen bedekkend; vaak met anijsgeur

**Papilkorstzwam (*Dacryobolus karstenii*)**

8b. Op allerlei loofhout; vruchtlichamen zonder anijsgeur

**Donzige korstzwam (*Cylindrobasidium laeve*) (oude exemplaren)**

9a. Vruchtlichaam groot, waterig en zeer compact; oppervlak oneffen of geaderd, vaak felgeel, soms rood gevlekt; bij drogen krimpnd tot een gladde korst

**Roodgele aderzwam (*Phlebia subochracea*)**

9b. Vruchtlichaam teer en dunner, vliezig of spinnenwebachtig en van ijl weefsel opgebouwd 10

10a. Vruchtlichaam dunvliezig, geheel bezet met zeer dunne haren (loep 10x), bleekgelig; op naaldhout.

**Harige vlieszwam (*Amphinema byssoides*)**

10b. Vruchtlichamen onbehaard 11

11a. Vruchtlichaam aangehecht aan het substraat, met een warrig, 'drabbelkoekachtig', vaal bruinig gekleurd hymenium en een breed uitstralende, zwavelgele randzone.

**Zwavelchorszwam (*Phlebiella vaga*)**

11b. Hymenium geelachtig, zonder 'drabbelkoekstructuur' en zonder uitstralende zwavelgele randzone 12

12a. Vruchtlichaam teer, dunvliezig, uit los weefsel bestaand, bleek tot heldergeel, soms met rode vlekjes

**Bleek viltvliesje (*Tomentellopsis echinospora*)**

12b. Vruchtlichaam heldergeel, glad, met helderwitte randzone; vaak op Jeneverbes

**Citroenhuidje (*Vesiculomyces citrinus*)**

## VOORJAARSPADDESTOELLEN

Eef Arnolds

Tijdens de afgelopen zwamdag op 7 februari heb ik onaangekondigd een verhaal gehouden over het vóórkomen van voorjaarspaddenstoelen in Drenthe, dat wil zeggen soorten die uitsluitend of vooral in de periode februari-juni fructificeren. Bij het doornemen van onze karteringsgegevens was het me opgevallen dat van vrijwel alle voorjaarssoorten zeer weinig waarnemingen bekend zijn. Bovendien dateren veel vondsten van voor 1999. Met mijn verhaal hoopte ik de aandacht te vestigen op de vele lacunes in onze kennis over deze intrigerende paddenstoelen.

Deze kennisachterstand heeft verschillende oorzaken. Op de eerste plaats zijn er relatief weinig soorten met een optimum in het voorjaar. De meeste lentesoorten zijn bovendien kenmerkend voor kalkhoudende bodems en daarom in onze streken schaars, zoals blijkt uit de frequenties in onderstaande lijst. Daardoor is een paddenstoelenexpeditie in de lente zelden echt lonend, de reden waarom er nooit een voorjaarsexcursie op het programma van de PWD stond. Bovendien is de aandacht van veel enthousiaste paddenstoelenspeurders in de eerste helft van het jaar gericht op andere aspecten van natuurbeleving, bijvoorbeeld vogels, planten of tuinieren.

Bij nadere inspectie blijkt dat toch enkele tientallen paddenstoelen kenmerkend zijn voor de eerste helft van het jaar. Een aantal daarvan wordt in onderstaande tabel genoemd, maar deze opsomming is niet compleet. Van de kleine lentebekerzwammetjes worden slechts enkele voorbeelden genoemd. Lentezwammen kunnen worden aangetroffen in allerlei habitats, maar veel soorten worden aangetroffen in tuinen, parken en andere door mensen beïnvloede milieus. Op dergelijke plekken wordt door mycologen niet zoveel gekeken.

Naar aanleiding van de zwamdag werd ter plekke besloten om een excursie te organiseren op 16 maart, speciaal gericht op het zoeken van de spectaculaire Rode en Krulhaarkelkzwam waarvan in Drenthe nog slechts enkele groeiplaatsen bekend waren. We bezochten het befaamde elzenbos van Geelbroek onder Assen en aangeplante essen-elzenbosjes in het Hunzedal onder Spijkerboor. Het resultaat overtrof ieders stoutste verwachtingen met een totaal van 108 soorten! Dat waren lang niet allemaal typische voorjaarspaddenstoelen, maar ook soorten die het hele jaar te vinden zijn, zoals de Echte tonderzwam (*Fomes fomentarius*), en herkenbare restanten van vruchtlichamen van de vorige herfst, bijvoorbeeld zwarte overblijfselen van de Grofplaatrussula (*Russula nigricans*). Toch werd het aantal Drentse vindplaatsen van de Krulhaarkelkzwam (*Sarcoscypha austriaca*) tijdens deze excursie in één keer verdubbeld. Later werd dit aantal tijdens individuele uitstapjes nog verder uitgebreid.

Naar aanleiding van dit succes werden nog twee excursies in het voorjaar georganiseerd: op 20 april naar diverse terreinen langs de Reest en op 11 mei in de omgeving van Havelte. De aankondiging hiervoor werd per e-mail verspreid. De aprilexcursie leverde in landgoed Dickninge een nieuwe groeiplaats op van de fraaie en uiterst zeldzame Kapjesmorielje (*Morchella semilibera*). Langs schelpenpaden rond Havelte werden in mei vindplaatsen ontdekt van onder andere de Bokaalkluifzwam (*Helvella acetabulum*), Zwartwitte bokaalkluifzwam (*H. leucomelaena*) en Grote schotelkluifzwam (*H. queletii*). Op begraven dennenkegels langs deze paden bleken zowel de Bittere als de Gewone dennenkegelzwam (*Strobilurus tenacellus* en *stephanocystis*) wijd verbreid.

De resultaten van deze mycologische lente escapades vormen een aanleiding om ook in het voorjaar van 2010 enkele excursies te organiseren. Dit programma staat nog niet vast en zal wederom per mail worden verspreid. Geef uw e-mailadres aan ons door indien u hiervan op de hoogte wilt worden gehouden en indien uw mail-adres bij ons nog niet bekend is.



### Oproep

De komende lente is de laatste kans voor het doorgeven van waarnemingen van voorjaarspaddenstoelen die in de paddenstoelenatlas worden opgenomen. Wij stellen aanvullende gegevens daarom zeer op prijs. In onderstaande tabel worden een aantal bekende voorjaarspaddenstoelen genoemd, maar ook meldingen van andere soorten zijn uiteraard welkom.

### Voorjaarspaddenstoelen in Drenthe

Frequentie (Freq):

UZ: uiterst zeldzaam, 1-3 kilometerhokken

ZZZ: zeer zeldzaam, 4-10 kilometerhokken

ZZ: zeldzaam, 11-29 kilometerhokken

VZ: vrij zeldzaam, 30-79 kilometerhokken

MA: matig algemeen, 80-189 kilometerhokken

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Freq	Habitat
Moerasleemhoed	<i>Agrocybe paludosa</i>	ZZ	Nat hooiland
Vroege leemhoed	<i>Agrocybe praecox</i>	VZ	Parken, bermen, tuinen
Brandnetelschijfje	<i>Calloria neglecta</i>	VZ	Ruigtes, voedselrijk bos
Voorjaarspronkridder	<i>Calocybe gambosa</i>	ZZ	Voedselrijk bos
Gagelmummikelkje	<i>Ciboria acerina</i>	ZZZ	Gagelstruweel
Elzekatjesmummiekelkje	<i>Ciboria amentacea</i>	VZ	Elzenbos
Lenteknotszwam	<i>Clavulinopsis vernalis</i>	UZ	Geplagde natte heide
Voorjaarsgordijnzwam	<i>Cortinarius romagnesii</i>	ZZZ	Loof- en naaldbos
Anemonenbekerzwam	<i>Dumontinia tuberosa</i>	ZZ	Oud voedselrijk bos
Harde voorjaarsstatijszwam	<i>Entoloma clypeatum</i>	ZZZ	Struwelen, bermen
Voorjaarskluiwzwam	<i>Gyromitra esculenta</i>	ZZZ	Naaldbos, tuinen
Bokaalkluiwzwam	<i>Helvella acetabulum</i>	VZ	Schelpenpaden
Zwarte schotelkluiwzwam	<i>Helvella corium</i>	UZ	Schelpenpaden, tuinen
Zwartwitte bokaalkluiwzwam	<i>Helvella leucomelaena</i>	ZZZ	Schelpenpaden
Grote schotelkluiwzwam	<i>Helvella queletii</i>	ZZ	Schelpenpaden
Beekmijtertje	<i>Mitrella paludosa</i>	UZ	Ondiepe beken en sloten
Veenbesrotkelkje	<i>Monilinia oxycocci</i>	ZZZ	Hoogveen, vennen
Morielje	<i>Morchella esculenta</i>	ZZZ	Tuinen
Kapjesmorielje	<i>Morchella semilibera</i>	ZZZ	Tuinen, voedselrijk bos
Russenknolkelkje	<i>Myriosclerotinia curreyana</i>	ZZ	Nat grasland, moeras
Blauwgroen trechtertje	<i>Omphalina chlorocyanea</i>	ZZ	Kale voedselarme grond
Zwartbruine vlekplaat	<i>Panaeolus ater</i>	ZZZ	Droog grasland
Voorjaarshoutzwam	<i>Polyporus ciliatus</i>	MA	Bos en struweel
Zadelzwam	<i>Polyporus squamosus</i>	VZ	Voedselrijk bos
Krulhaarkelkzwam	<i>Sarcoscypha austriaca</i>	ZZ	Voedselrijk nat bos
Rode kelkzwam	<i>Sarcoscypha coccinea</i>	ZZZ	Voedselrijk nat bos
Gewone dennekegelzwam	<i>Strobilurus stephanocystis</i>	ZZ	Schelpenpaden bij den
Bittere dennekegelzwam	<i>Strobilurus tenacellus</i>	ZZ	Schelpenpaden bij den
Vingerhoedje	<i>Verpa conica</i>	ZZZ	Tuinen met kalk

## **DE EXCURSIES VAN DE PWD IN 2008**

### **Eef Arnolds, Rob Chrispijn, Roeland Enzlin, Cees koelewijn en Bernhard de Vries**

Bij alle excursies wordt een lijstje gegeven van maximaal 10 soorten die opgenomen zijn in het recent verschenen Basisrapport Rode Lijst Paddenstoelen (Arnolds & Veerkamp, 2008). In de nieuwsbrieven werden tot nu toe de gegevens uit de Rode Lijst uit 1996 gebruikt (Arnolds & Van Ommering, 1996). Ten opzichte van die lijst is er veel veranderd. In Drenthe belangrijke soorten als Zwarte truffelknotszwam, Groene glibberzwam, Oorlepelzwam, Witwollige dennenzwam, Kruidige melkzwam, Viltige maggizwam, Duivelsbroodrussula en Sparrenstinktaailing staan niet langer op de Rode Lijst. Daardoor zijn de vermelde aantallen Rode-lijstsoorten niet rechtstreeks vergelijkbaar met opgaven uit vorige jaren. of die in Nederland of Drenthe zeldzaam zijn.

Daarnaast zijn enkele soorten vermeld die niet op de Rode Lijst staan maar nationaal of regionaal zeldzaam zijn.

Categorieën van de Rode Lijst:		
GE = Gevoelig	KW= Kwetsbaar	BE = Bedreigd
EB = Ernstig bedreigd	VN= Verdwenen (niet gevonden sinds 1988)	
* = (Regionaal) zeldzaam, niet op Rode Lijst		

#### **18 augustus. Paterswolde, Vosbergen en Kluivingsbos**

Bernhard de Vries

De weersvooruitzichten waren hoopgevend voor de komende weken maar niet voor de gekozen excursiedag. De voorspelde regen viel in noord Drenthe echter mee. We waren met twaalf personen en veel ogen zien veel. Dat was ook wel nodig want zo vroeg in het seizoen moest de grote vlucht nog op gang komen. 't Is een prachtige omgeving; onze noorderburen komen hier graag even kijken. We vonden de meeste soorten langs een fietspad aan de rand van Vosbergen. Ook een begraafplaats in de buurt, die Inge Somhorst achteraf nog even aandeed, was de moeite waard. Het totaal kwam 's morgens op 84 soorten.

's Middags gingen we naar het Kluivingsbos, een oud eiken-berkenbos met veel hulst. Aanvankelijk leek het daar allemaal veel armer. Bij gebrek aan spannende dingen ga je dan discussiëren over de vraag of een dikke dode stronk nou een den of een appel of een kers geweest is. Het werd de laatste en dus groeide er Boomgaardvuurzwam op. Rob vond naast het bosje bij Eik en Beuk een gekke Russula; het bleek de Scherpe grauwhoedrussula. Op weg naar de auto's troffen we een berm met Geurige russula (*Russula odorata*) en Compostcollybia (*Collybia luxurians*), een soort die op houtsnippers duidelijk toeneemt en dus niet langer op de Rode Lijst staat. De middagscore kwam op 55 soorten.

Bijzondere vondsten (2 Rode-lijstsoorten):

Boomgaardvuurzwam	KW	Phellinus tuberculosus
Scherpe grauwhoedrussula	EB	Russula acrifolia

#### **25 augustus. Oosterhesselen en De Klencke**

Eef Arnolds

Een bonte stoet paddenstoelenzoekers maakte 's morgens de dorpskom van Oosterhesselen onveilig. Onder de oude bomen nabij de kerk begon het meteen goed met Kaneelboleet en Zonnerussula. Ons getuur onder straatbomen en gegluur in tuintjes bleef niet onopgemerkt. Nog nooit kreeg een excursie zo veel commentaar en vragen van aanwonenden te verduren,

maar de Oosterhesselenaren waren ons in het algemeen goed gezind. Uiteindelijk tilden we dit hok net boven het streefgetal van honderd soorten, mede dankzij het bos aan de oostzijde van het dorp. Veel bijzonders werd daar overigens niet gevonden. De bodem was er te voedselrijk met een weelderige braambedekking, vermoedelijk door aanvangsbemesting bij het planten.

's Middags togen we naar een wat natuurlijker omgeving, de omgeving van Havezathe de Klencke. Vooral in de directe omgeving van het landhuis staan prachtige oude eiken langs zandwegen en in grasvelden. Met 80 soorten viel de oogst daarom wat tegen en zeldzaamheden werden niet genoteerd. Ook hier is de bodem aan de rijke kant en voorzien van een dikke strooisellaag.

Bijzondere vondsten (1 Rode-lijstsoort):

Kaneelboleet	*	Gyroporus castaneus
Valse wolvezelkop	KW	Inocybe longicystis
Zonnerussula	*	Russula solaris

### 1 september 2008. Omgeving Zuidlaren

Cees Koelewijn

In het kilometerhok dat we 's ochtends bezochten lag onder meer het fraaie heideterrein Vijftig Bunder; eigendom van Vereniging Natuurmonumenten. We bewaarden dit als toetje en trokken eerst in noordelijke richting naar het Noordlaarderbos. Terug gingen we over een open natuurontwikkelingsterrein dat volgens Ali Klinkhamer floristisch betere tijden gekend heeft. Maar wij kwamen voor paddenstoelen en zagen nog enkele opmerkelijke soorten. Op open plekken vonden we veel exemplaren van het Pelargoniumtrechtertje (*Omphalina velutipes*). Zeer karakteristiek, met een lange penwortel, was het Boorwortelbreeksteeltje. Op de Vijftig Bunder was het goed toeven en konden we nog één en ander aan de lijst toevoegen.

's Middags werd het recreatieterrein De Bloemert aan het Zuidlaardermeer zorgvuldig onderzocht. In de bloemperken van het parkeerterrein vonden we meteen al het Zeemkleurig hazeoor (*Otidea alutacea*), een mooie start. Kenmerkend voor dit gebied zijn de moerasbosjes met elzen en wilgen. We raakten Rob daar een keer kwijt, maar dat leverde uiteindelijk wel weer een paar soorten op. Gezamenlijk trokken we op het eind van de dag nog zo'n bos in. Uiteraard vonden we daar de nodige zompzwammen en de meest bijzondere was de Fijnschubbige zompzwam. Verder meld ik nog als karakteristieke soorten de Groenige elzemelkzwam (*Lactarius obscuratus*) en de Rossige elzemelkzwam.

Bijzondere vondsten (9 Rode-lijstsoorten):

Donkere leemhoed	KW	Agrocybe firma
Fijnschubbige elzezompzwam	KW	Alnicola subconspersa
Hanekam	GE	Cantharellus cibarius
Boorvoetbreeksteeltje	EB	Conocybe antipus
Veenvlamhoed	KW	Gymnopilus fulgens
Valse wolvezelkop	KW	Inocybe longisystis
Rossige elzenmelkzwam	KW	Lactarius omphaliformis
Rosse populierboleet	KW	Leccinum rufum
Bittere boleet	KW	Tylopilus felleus

### 7 september. Emmen en omgeving

Rob Chrispijn

's Morgens bezochten we de Emmerdennen, vergezeld van Boelie Boelens die dit deel van Drenthe als zijn broekzak kent. Hij heeft beloofd zijn kennis te delen met het Drentse karteringsbestand en heeft daar ook al een begin mee gemaakt. We maakten een prettige wandeling die voor dit kilometerhok dik boven de honderd soorten opleverde. In een berm

van een doorgaande weg vonden we de Gele galgordijnzwam, zoals vaker meer oranje dan geel, maar wel even bitter als de naam aangeeft. Bijzonder was ook de vondst van de Bruine anijszwam op een eikenstronk. Deze vrij zeldzame soort geeft aan dat de bodem rond Emmen net wat rijker is dan bijvoorbeeld in Zuidwest-Drenthe waar deze soort nog nooit gevonden is. Daar wijst ook het relatief groot aantal vondsten van aardsterren in en rond Emmen op. Deze dag vonden we aardsterren toen we 's middags gezamenlijk een kerkhof aan de noordwestkant van Emmen bezochten. In een wat rommelig stukje met fijnspar waren eerder drie soorten aangetroffen. Nu zagen we er Gekraagde aardster (*Geastrum triplex*) en Gewimperde aardster (*G. fimbriatum*). Helaas liet de hier eerder waargenomen Grote aardster (*G. pectinatum*) verstek gaan, maar die werd later, op 17 november, wel gevonden. Verrassend was de vondst van de Slijmige spijkerzwam (*Gomphidius glutinosus*) tussen de zerken in de buurt van een paar grote sparren.

Bijzonder vondsten (7 Rode-lijst soorten) o.a.

Gele galgordijnzwam	KW	Cortinarius vibratilis
Slijmige spijkerzwam	BE	Gomphidius glutinosus
Bruine anijszwam	KW	Lentinellus cochleatus
Zwartvoetkrulzoom	KW	Paxillus atrotomentosus
Bruine modderbekerzwam	KW	Peziza limnaea

### 15 september. Veenhuizen, Bankenbosch

Cees Koelewijn

Eigenlijk was het de bedoeling dat we hokken zouden inventariseren die nog op peil gebracht dienden te worden. De weersomstandigheden waren echter ongunstig geweest en een oppervlakkige inspectie had eerder aangetoond dat we in die terreinen niet al te veel zouden vinden. Aangezien de 'grote jongens' elders vertoefden - zij vierden feest in Tsjechië - en we met een grote groep waren, besloot de excursieleider, tot vreugde van allen, enkele highlights te bezoeken. Het eerste doel was de befaamde oprijlaan naar de penitentiaire inrichting Bankenbosch. Daarvoor hadden we wel toestemming nodig en dit had zoveel voeten in aarde dat een klacht over de ambtelijke rompslomp werd ingediend. Kennelijk is dit goed tot de minister doorgedrongen en zij is nu van plan die tent daar te sluiten zodat wij in de toekomst ongehinderd ons werk kunnen verrichten. Die laan en aanliggende bosranden leverden alleen al 14 Rode-lijstsoorten op en wanneer we daar 's middags waren gebleven had dat aantal nog een stuk hoger gelegen. We troffen onder meer de verwachte Gezoneerde stekelzwam en Wollige stekelzwam. Ook de Witte duifridderzwam hadden we daar al eens eerder gezien. Dat geldt niet voor de Grootsporige truffelknotszwam en de Porfieramaniet die de laatste jaren steeds meer wordt gevonden. Een fel oranje bekerzwammetje, het Groot moskussentje, had ikzelf nooit eerder waargenomen

's Middags bezochten we een hok een kilometer daar vandaan. Geert de Vries wilde eigenlijk naar huis, maar toen hij hoorde over de Roetkluiwzwam (*Helvella atra*) die daar voorkomt keerde hij terug op dat besluit. Helaas vonden we deze soort niet en sowieso viel het aantal bijzonderheden enigszins tegen. Toch werd er net als 's morgens weer veel gefotografeerd en op de weg terug naar de auto's troffen we voorwaar bij een sluis nog een ijsvogel. De dag was toen helemaal geslaagd.

Bijzondere vondsten (17 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Porfieramaniet	KW	Amanita porphyria
Purperknolcollybia	KW	Collybia tuberosa
Grootsporige truffelknotszwam	KW	Cordyceps longisegmentis
Lila gordijnzwam	KW	Cortinarius alboviolaceus
Pagemantel	KW	Cortinarius semisanquineus
Sneeuwvloksatijnzwam	KW	Entoloma sericellum

Wollige stekelzwam	KW	Phellodon confluens
Groot moskussentje	KW	Pulvinula convexella
Amandelrussula	BE	Russula laurocerasi
Witte duifridderzwam	BE	Tricholoma columbetta

## 22 september. Boswachterij Smilde

Rob Chrispijn

We waren nog maar net een kwartiertje bezig toen een van ons vroeg of we hem even konden bellen, want hij was zijn mobiel verloren. Even later klonk ergens uit het bos een vrolijke beltoon. Mooie paddenstoelen vinden is leuk, maar tussen dorre bladeren je mobieltje terug vinden is ook heel bevredigend! Gelukkig was dat niet de enige aardige vondst van de dag.

Eigenlijk hadden we hier helemaal niet rond moeten lopen. Volgens het excursieprogramma zouden we vandaag het Witterveld bij Assen bezoeken. Dat is een militair oefenterrein waarvoor toestemming gevraagd moet worden. Ondanks intensief e-mail verkeer werd dit op het laatste moment geweigerd. Zo kwamen we terecht aan de oostelijke rand van het Drents Friese Wold, waar we al eerder aardige dingen hadden gevonden. Ook nu stelde het gebied ons niet teleur. Vooral een stukje met wijd uiteen staande sparren en een bemoste bodem was zeer de moeite waard. Er groeide Echte tolszwam op een paar plekken midden in het perceel, terwijl je deze soort vaker in bermten of stuifzandplekken ziet. Verder Zwarte truffelknotszwam (*Cordyceps ophioglossoides*) en Duivelsbroodrussula (*Russula drimeia*). Deze laatste is een dennenbegeleider die ook wel eens bij fijnspar wil staan. Net toen we dachten dat we dit 1 ha grote terrein wel hadden uitgekamd, vond iemand een groepje lila gordijnzwammen. Kor en Inge determineerden deze collectie als de Donkerlila gordijnzwam (*Cortinarius malachius*), volgens het Overzicht uiterst zeldzaam (maar hij schijnt wel wat vaker gevonden te worden) en symbiont van den, maar net als de Duivelsbroodrussula blijkbaar niet vies van fijnspar.

In hetzelfde kilometerhok maar dan in de buurt van een schelpenfietspad troffen we de zeldzame Bleeksteelvezelkop aan. Dit was op precies dezelfde plek waar hij een jaar eerder groeide en waar nu een paar meter verderop de Slijmige spijkerzwam stond. Een onverwachte ontmoeting was die met de Vleeskleurige zalmplaat (*Rhodocybe gemina*), een soort die van voedselrijkere omstandigheden houdt dan in een gemengd bos op arme zandgrond aanwezig zijn. Er was wel een schelpenpad in de buurt, maar een afstand van zeker twintig meter lijkt te groot om nog enig effect van de kalk te verwachten. Nog een soort die hier niet echt thuishoort is de Roetkleurige hertezwam (*Pluteus thomsonii*), een van de vele hertezwammen van voedselrijke bossen. Maar hier stond dit paddestoeltje wel vlak bij een schelpenpad op een punt waar veel fotografen op hun knieën lagen om een indrukwekkende groep Grote aardsterren (*Geastrum pectinatum*) te fotograferen.

Hoewel de nieuwe Rode Lijst een kaalslag heeft gehouden onder een aantal Rode-lijstsoorten waar ik persoonlijk zeer op gesteld was, bleven er deze dag nog genoeg over.

Bijzondere vondsten (14 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Porfieramaniet	KW	Amanita porphyria
Echte tolszwam	GE	Coltricia perennis
Roodschubbige gordijnzwam	KW	Cortinarius bolaris
Donkerlila gordijnzwam	GE	Cortinarius malachius
Dennesatijnzwam	GE	Entoloma cetratum
Afgeplatte grondbekerzwam	KW	Geopora tenuis
Slijmige spijkerzwam	BE	Gomphidius glutinosus
Bleeksteelvezelkop	GE	Inocybe albovelutipes
Gewone wolvezelkop	KW	Inocybe ovatocystis
Witvlokkige bundelzwam	BE	Pholiota lubrica

## 29 september. Berkenheuvel en Dieverzand

Rob Chrispijn

De laatste dagen van september waren uitzonderlijk omdat er achter elkaar een aantal soorten werden gevonden die uit Nederland leken te zijn verdwenen. Een dag eerder was ik met Robbert Vlagsma naar Boschoord ten noorden van Vledder geweest. Hij had een mail gestuurd met een foto van een ridderzwam die Eef meteen herkend had als de Scherpe gele ridderzwam (*Tricholoma aestuans*), een soort die voor het laatst gemeld werd in 1975. Ruim dertig jaar later stonden we in een opstand van sitkaspar (!) te kijken naar een kleine veertig exemplaren van deze kritische paddenstoel die hier tussen het mos groeide alsof er geen vuiltje aan de lucht was. Nog een wederopstanding van een uitgestorven soort was de vondst van de Ivoorboleet (*Suillus placidus*) in het Drents Friese Wold die tussen weymouthden en struikheide uitbundig fructificeerde.

Met dit in gedachten was het niet zo vreemd dat toen tijdens de excursie naar het Dieverzand iemand aankwam met een zielige, sterk door slakken aangevreten russula, de paddenstoel toch meteen herkend werd als zijnde de Grauwstelige russula (*Russula decolorans*), alweer een soort die al heel lang niet uit Nederland werd gemeld. Wat meteen opviel was de sterk grauwendende steel, het zwart worden langs sommige vraatplekken en de prachtig oranjebeige kleur van het restant van de hoed. De lamellen waren haast verdwenen, maar de hoed leverde voldoende rijpe sporen op plus de nodige hoedhuidelamenten voor een zekere determinatie.

Nadat de eerste opwinding was weggeëbd kregen we weer oog voor andere vondsten, zoals de Gele stekelzwam en – vlak daarbij - een groep warm oranjebruine gordijnzwammen met lamellen die jong wat violet hadden, terwijl de wittige stelen bij krabben iets van lila lieten zien. Henk Pras heeft hem uitgebreid gefotografeerd zonder dat we er een naam aan konden geven. Thuis vielen onder de microscoop de kleine, rondachige sporen op en samen met de eerder genoemde kenmerken kwamen we al gauw op een passende naam: Rondsporige gordijnzwam (*Cortinarius balaustinus*). Het werd ook duidelijk waarom hij ons aan de veel algemenere Roodbruine gordijnzwam had doen denken, want die heet in het Latijn niet voor niks *subbalaustinus*!

Op het nabijgelegen landgoed Berkenheuvel zagen we de altijd weer prachtige Appellrussula (*Russula paludosa*) die ondanks zijn veelvuldig voorkomen in de meer mosrijke lariksbossen van het Drents Friese Wold gelukkig nog steeds op de Rode Lijst staat. Dat maakt het zien van dit sieraad tot een net wat groter genoegen! Op de terugweg kwamen we langs een meertje met wilgen, een enkele els en wat populieren, een heel ander biotoop dan waar we de hele dag door heen gelopen hadden. Meteen zagen we ook andere soorten, zoals de Rimpelige koraalzwam en de Nitreuze elzesatijnzwam. Op rijkere bodems niet om over naar huis te schrijven, maar in een bos op Pleistoceen zand toch leuk ter afwisseling!

Bijzondere vondsten (13 Rode-lijst soorten) o.a.:

Holsteelboleet	KW	Boletinus cavipes
Rimpelige gordijnzwam	KW	Clavulina rugosa
Echte tolzwam	GE	Coltricia perennis
Rondsporige gordijnzwam	GE	Cortinarius balaustinus
Roodschubbige gordijnzwam	KW	Cortinarius bolaris
Pagemantel	KW	Cortinarius semisanguineus
Nitreuze elzesatijnzwam	KW	Entoloma politum
Gele stekelzwam	KW	Hydnum repandum
Goudvinkzwam	KW	Pholiota astragalina
Grauwstelige russula	EB	Russula decolorans

## 6 oktober. Hooghalen, Heuvingerzand en Zwiggelerveld

Eef Arnolds

In Hooghalen verzamelden zich meer dan twintig deelnemers uit de wijde omstreken. In twee groepen probeerden we 's morgens de mycologische geheimen van het Heuvingerzand te ontsluiten. Dit terrein is een typische Drentse heidebebouwing uit de crisistijd met overwegend naaldbos van grove den, lork, fijnspar en douglas. Het begint er langzamerhand volgroeid en indrukwekkend uit te zien. Langs de Holtesch liggen oude eikenstrubben en ook elders zijn stukjes loofbos. Een paar heiderelicten en een plek kaal zand herinneren aan het woeste verleden. Zo'n afwisselend gebied levert na regen in het hoogseizoen veel op. In het aan mij toevertrouwde kilometerhok werden 144 soorten genoteerd, een fraai totaal. Onder de 11 Rode-lijstsoorten waren de Porfieramaniet, Holsteelboleet (*Boletinus cavipes*), Roodschubbige gordijnzwam en Roodgrijze melkzwam. De groep van Bernhard vond in het noordelijke hok met minder bos 105 soorten, waaronder de Goudvinkzwam (*Pholiota astragalina*) die van boven gemakkelijk met een zwavelkopje te verwarren is maar toch de aandacht trekt door de rode gloed in het hoedcentrum; een kleur die inderdaad doet denken aan de borst van een mannetjesgoudvink.

De middag brachten we door in het Zwiggelerveld, de zuidwestelijke uitloper van Boswachterij Hooghalen. In tegenstelling tot het Heuvingerzand bestaat dit terrein voornamelijk uit spontaan met bos dicht gegroeide heide, hetgeen te zien was in de veel opener en natuurlijker bosstructuur met dennen, eiken en berken van allerlei leeftijden door elkaar, afgewisseld met plukken hei. Een bijzonder aantrekkelijk landschap waar je ook kon proeven dat het ver van de doorgaande wandelroutes ligt. Bovendien zijn er veel meer schrale delen dan in het Heuvingerzand, hetgeen tot uiting kwam in talrijke vondsten van paddenstoelen als Okergele vezeltruffel (*Rhizopogon luteolus*), Bruine ringboleet (*Suillus luteus*) en Appellussula (*Russula paludosa*). Hoogtepunten was hier de Roodbruine melkzwam, een zeldzaamheid van open dennenbossen met veel heide. In de buurt daarvan stond ook een tot 10 cm grote, knalrode russula die herkend werd als de 'enige echte' Braakrussula (*Russula emetica* var. *emetica*) die we uit Drenthe nog niet kenden. De hier algemene Braakrussula is de veel kleinere *R. emetica* var. *sylvestris*. Tegenwoordig worden deze variëteiten veelal als goede soorten opgevat. Een stukje heischraal grasland leverde de Rondsporige heidesatijnzwam, Fijngeschubde aardtong (*Geoglossum fallax*) en een fraaie gele vorm van de Zwartwordende wasplaat (*Hygrocybe conica* var. *chloroides*). Van de 135 gevonden soorten staan er 16 op de Rode Lijst. Het Zwiggelerveld is potentieel een mycologisch kroonjuweel!

Bijzondere vondsten (24 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Porfieramaniet	KW	Amanita porphyria
Roodschubbige gordijnzwam	KW	Cortinarius bolaris
Rondsporige heidesatijnzwam	GE	Entoloma defibulatum
Zandmosklokje	GE	Galerina alluviana
Bruinrode melkzwam	BE	Lactarius hyssiginus
Roodgrijze melkzwam	KW	Lactarius vietus
Bruine anijszwam	KW	Lentinellus cochleatus
Adonismycena	KW	Mycena adonis
Bruinbultige franjehoed	BE	Psathyrella gossypina
Grote braakrussula	*	Russula emetica var. emetica
Zeepzwam	KW	Tricholoma saponaceum

## 13 oktober. Geeserveld en Langerak

Bernhard de Vries

Het weer was voortreffelijk en we waren met 25 personen. Ergens is een uithoek van boswachterij Gees slechts matig bereikbaar vanuit het noorden. Vanuit het zuiden kwamen we er via een mooie eikenlaan. Voor de schrijver is een laan prettig want dan houd je de mensen beter bij elkaar en de soorten worden geleidelijker aan je toevertrouwd. Naarmate we door de laan dichter bij het bos kwamen werden de bermen schraler en dus interessanter. Daar doken soorten op zoals de Peperboleet (*Chalciporus piperatus*) en de Lila gordijnzwam. In de lunchpauze vond iemand nog een stuk dik touw waarop Leerkaalkopje (*Psilocybe horizontalis*) groeide. Met een score van 111 soorten was dat kilometerhok in één keer “op niveau”. Rob nam een ander deel van het bos met een aantal deelnemers voor zijn rekening. Daar deed hij twee kilometerhokken met respectievelijk 103 en 49 soorten.

's Middags togen we, iets uitgedund, gezamenlijk naar bosrestantjes van een nulhok in de buurt. Het waren, zoals vrijwel overal, “postzegels” met een heel brede verruigde en vergraste rand. Vaste gasten zijn daar de Nevelzwam (*Clitocybe nebularis*), Gewoon elfenschermpje (*Mycena pura*), Vaalhoeden en de Bietengordijnzwam (*Cortinarius umbrinolens*). Waarschijnlijk hoort ook de Leerachtige korstzwam (*Lopharia spadicea*) in dit rijtje thuis. 's Middags hadden we 81 soorten.

Bijzondere vondsten ( 7 Rode-lijstsoorten)

Holsteelboleet	KW	Boletinus cavipes
Ronde truffelknotszwam	KW	Cordyceps capitata
Lila gordijnzwam	KW	Cortinarius alboviolaceus
Jodoformgordijnzwam	KW	Cortinarius obtusus
Stekelige hertetruffel	KW	Elaphomyces muricatus
Gewone wolvezelkop	KW	Inocybe ovatocystis
Goudvinkzwam	KW	Pholiota astragalina

## 25 oktober. Noord-Hijkerzand

Roeland Enzlin

Met zijn negenen togen we naar het Noord-Hijkerzand, een fraai heideveld met aan de randen gemengd bos, open grove-dennenbos en jeneverbesstruweel. Voordat we daar aankwamen moesten we eerst een eindje langs een fietspad lopen en vervolgens via een jong loofbos naar het heideveld gaan. Eén van de eerste leukigheden was een bruin-olijfgroen gekleurde korst met afstaand randje op berk. Ik herkende hem als de Leerachtige korstzwam (*Lopharia spadicea*), een soort met mooie microscopische bouw en tegenwoordig minder zeldzaam dan vermeld in het Overzicht. Daarna doken we het jonge loofbos in. De bodem bleek bedekt met 1000-den Draadknotszwammen (*Macrotyphula juncea*) en 100-den Pijpknotszwammen (*M. fistulosa*). Een spectaculair gezicht!

Na de lunch liepen we naar het gemengde bos langs het heideveld en zagen we dat er verspreid oude dennen stonden. Hoe we er op kwamen weet ik niet meer, maar het gesprek ging op een gegeven moment over de uiterst zeldzame Dennenvuurzwam (*Phellinus pini*), “Het lijkt me zo leuk om die eens te vinden...”. We hadden het nog niet gezegd of er werden vuurzwammen aangetroffen op de stam van een forse omgevallen grove den! Alsof de duvel er mee speelde. Er werden tientallen foto's gemaakt van het korstvormige ding en hij werd zorgvuldig verzameld. Gelukkig stonden er meerdere exemplaren. Helaas bleek het na microscopische determinatie niet om de Dennenvuurzwam te gaan, maar om de Langsporige korstvuurzwam (*Phellinus ferreus*). Vreemd is het wel, want de laatstgenoemde hoort eigenlijk op eik te staan. Verder vonden we aan leuke soorten onder andere de Roze



spijkerzwam (*Gomphidius roseus*) bij Koeienboleet (*Suillus bovinus*), Geeltepelsatijnzwam, en Olijfplaat- en Zandpadgordijnzwam (*Cortinarius scaurus* en *C. fusisporus*).

Onder een eenzame Den op het heideveld trok een koeienvlaai de aandacht. Er groeiden Kaalkopjes op en hele kleine Franjehoedjes met grove velumvlokken op de hoed. De eerste bleek het Slijmrandkaalkopje (*Psilocybe liniformans*) te zijn en de tweede de Vlokkige mestfranjehoed (*Psathyrella hirta*). Twee bijzondere soorten die karakteristiek zijn voor strorijke, langzaam verterende mest in schrale natuurterreinen. Op de takken van de den werd nog de Rode plakkaatzwam (*Meruliopsis taxicola*) aangetroffen. Teruglopend richting de auto werden en passant nog de Okerkleurige vezeltruffel (*Rhizopogon luteolus*) en Slijmwasplaat toegevoegd aan de lange lijst van ruim 180 paddestoelen.

Bijzondere vondsten (14 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Geeltepelsatijnzwam	*	Entoloma cuneatum
Donkere bossatijnzwam	*	Entoloma myrmecophilum
Slijmwasplaat	KW	Hygrocybe laeta
Rode plakkaatzwam	KW	Meruliopsis taxicola
Heidekleefsteelmycena	KW	Mycena pelliculosa
Vlokkige mestfranjehoed	KW	Psathyrella hirta
Slijmrandkaalkopje	*	Psilocybe liniformans

### 3 november. Boswachterijen Sleenerzand en Odoorn

Eef Arnolds

Het Sleenerzand is al menig maal door ons bezocht, maar in de omgeving van het hunebed met de intrigerende naam 'Papeloze Kerk' waren nog twee onvoldoende bekende kilometerhokken. Die achterstand is nu ingehaald, want Bernhard scoorde in het ene hok maar liefst 152 soorten, duidelijk meer dan de 105 soorten van mijn groep. Veel bijzonderheden waren er echter niet bij omdat schrale plekken en bijzondere micromilieus ontbraken. Spectaculair was wel de Bleke knoflooktaailing, een verteerder van eikenblad met een ongelooflijk sterke knoflookstank. De soort staat nog steeds als ernstig bedreigd te boek maar is dit jaar op diverse nieuwe plekken in Drenthe ontdekt en lijkt aan een opmerkelijke inhaalmanoeuvre bezig.

Boswachterij Odoorn is aanmerkelijk schraler met veel open dennenopstanden met heide in de ondergroei. Dat betaalt zich uit in fraaie soorten als Fijnschubbige ridderzwam, Pagemantel, Kleverige aardtong (*Geoglossum glutinosum*) en Heideknotszwam. Een grijsbruin paddenstoeltje verdween met een vraagteken in een doosje om pas onder de microscoop aan de wrattige sporen en korrelige cystiden te worden ontmaskerd als de Grijsbruine zalmplaat. Ook heel kenmerkend voor schrale heidelandschappen en sterk achteruit gegaan. Een franjehoedje met mooie witte velumvlokje op mest werd thuis gedetermineerd als de Vlokkige mestfranjehoed. Het is een karakteristieke soort van stevige, strorijke mest in natuurgebieden die op de gangbare koeiendarree in het boerenland niets te zoeken heeft.

Bijzondere vondsten (18 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Heideknotszwam	KW	Clavaria argillacea
Pagemantel	KW	Cortinarius semisanguineus
Grijze purpersteelgordijnzwam	GE	Cortinarius subporphyropus
Citroengele satijnzwam	GE	Entoloma pleopodium
Bleke knoflooktaailing	EB	Marasmius querceus
Roze peutermycena	KW	Mycena smithiana
Slijmerige blekerik	GE	Pholiota lenta
Vlokkige mestfranjehoed	KW	Psathyrella hirta
Grijsbruine zalmplaat	BE	Rhodocybe caelata
Fijnschubbige ridderzwam	BE	Tricholoma imbrica

## 8 november. Omgeving Esmeer

Eef Arnolds & Cees Koelewijn

Onze officiële excursieleider Roeland was dit weekend met de Cristella-werkgroep op korstjesjacht op Terschelling, zodat wij de honneurs waarnamen. Door een grote toeloop van 23 deelnemers zorgden onze voertuigen voor tamelijk chaotische taferelen op de toch al gevaarlijke splitsing te Huis ter Heide. In de zenuwen ontstond er zelfs blikcontact tussen twee deelnemers. Gelukkig was de schade verwaarloosbaar.

We verplaatsten ons eerst naar de zuidzijde van het Fochteloërveen waar een strook bos het hoogveenreservaat scheidt van de veenkoloniale ontginningen. De boerderijen dragen daar fantasievolle namen als Veenlust en Ruimzicht. Het bos bestaat er overwegend uit berken met wat eiken op uitgedroogd veen en daar konden we niet bijster enthousiast van worden. Toch ontdekte de groep van Cees op een eikenwalletje een nieuwe vindplaats van de zeldzame en bedreigde Wollige stekelzwam. Nog verrassender was de vondst door de andere groep van de zeer zeldzame Bleke knoflooktaailing in twee aan elkaar grenzende kilometerhokken. De soort werd op de eerste plek aanvankelijk alleen nasaal opgemerkt. Onder een paar eiken rook het duidelijk naar knoflook en het is bekend dat het mycelium van deze paddenstoel deze geur verspreidt, net als de vruchtlichamen. Daarop werd een speurtocht naar bewijsmateriaal ingezet. We hadden de moed al bijna opgegeven toen Kor Raanks uiteindelijk met twee schriële vruchtlichamen het gelijk van onze neus bewees.

's Middags togen we naar het veel grotere bos aan de noordkant van het Esmeer, dat vooral uit fijnspar, douglas en lorken bestaat. Hier was aanmerkelijk meer te beleven, zoals mooie exemplaren van de Grote sponszwam (*Sparassis crispa*) en Dennenvoetzwam (*Phaeolus schweinitzii*), allebei parasieten op wortels van oude naaldbomen. De weinig opvallende, maar tegenwoordig zeldzame Haarmoszwavelkop was hier onder de ruim 100 soorten de krent in de pap.

Bijzondere vondsten (6 Rode-lijstsoorten):

Hanekam	GE	Cantharellus cibarius
Dennensatijnzwam	GE	Entoloma cetratum
Bleke knoflooktaailing	EB	Marasmius querceus
Wollige stekelzwam	KW	Phellodon confluens
Grote moeraszwavelkop	KW	Pholiota myosotis
Haarmoszwavelkop	BE	Psilocybe polytrichi

## 17 november. Valtherbos en begraafplaats Emmen

Bernhard de Vries en Eef Arnolds

Het was mooi zonnig weer en 14 personen deden mee. 's Morgens bezochten we het Valtherbos in twee groepen. Op korte afstand van elkaar was veel variatie te vinden. De lijst groeide dus vaak sneller dan de schrijver schrijven kon. Ergens onder spar en douglas vonden we een groepje bruine Roestvlekkenzwammen, dachten we. Het bleek later de zeldzame Rossige collybia te zijn. Op een andere plek dachten we de Twijgkorstzwam te vinden. De flapjes leken me echter wat al te buigzaam en slap. Thuis bleek het een Waskorstzwam (*Eichleriella alliciens*) te zijn, een soort die nog niet in het Overzicht staat (Arnolds et al., 1995), en pas in 2007 in ons land is ontdekt. In m'n doosje zat ook nog een kogelzwammetje. Ik kwam na veel vijven en zessen uit op een Kasseienkogelzwam (*Hypoxylon cohaerens* var. *microsporium*). Het eerste hok bracht 139 soorten op. De tweede groep zocht het wat verderop en kwam met een lijst met 114 soorten thuis.

's Middags bezochten we gezamenlijk eerst een stuifzandrelictje met de overdreven naam Valtherzand en als nevenfunctie cross-terrein. We hoopten op spannende

ridderzwammen, maar die waren er niet. Er bleken toch aardige soorten voor te komen; wellicht dankzij de illegaal toegepaste dynamiek, zoals de Hanekam (*Cantharellus cibarius*) onder een vrijstaande eik en Bruine ringboleet (*Suillus luteus*) bij dennenopslag. Beide soorten houden van bomen in kaal zand. Een andere illegale liefhebberij, fikkie stoken, had verkoelde houtresten achtergelaten met zeldzaam geworden brandplekpaddestoelen als het Rondsporig pekzwammetje en de Brandplekbundelzwam.

De begraafplaats in Emmen-noord was op 7 september ook al bezocht, maar leverde toen niet zoveel op. Nu vonden we ruim 90 soorten. Het terrein ziet er prachtig uit met oude boomgroepen, stukjes sparrenbos en schrale grasveldjes. De beheerder die daar bezig was, vond onze zoekactie wel interessant. Onder sparren stonden fraaie groepen van Kaneelkleurige gordijnzwam (*Cortinarius cinnamomeus*) en Geelplaatgordijnzwam (*C. croceus*), zodat het verschil tussen deze verwante soorten goed kon worden gedemonstreerd. Hier groeide ook de Grote aardster (*Geastrum pectinatum*) zodat het totaal aantal aardsterren op het voor Drenthe uitzonderlijk hoge aantal van drie komt. Een grote groep Levertraanzwammen aan de rand van een grasveld bracht bij sommige oudere deelnemers onaangename, soms zelfs traumatische, jeugdherinneringen naar boven aan lepels ranzige olie die door liefhebbende ouders bij hun kokhalzende kroost naar binnen werden gegoten. Een Mosklokje bleek onder de microscoop het Kristalmosklokje te zijn. Dat klopt met het feit dat op zo'n begraafplaats altijd wel ergens gerommeld wordt, want daar houdt deze soort van.

Bijzondere vondsten ( 13 Rodelijst-soorten), o.a.:

Rossige collybia	GE	Collybia distorta
Dennesatijnzwam	GE	Entoloma cetratum
Kristalmosklokje	KW	Galerina nana
Levertraanzwam	KW	Macrocystidia cucumis
Heidekleefsteelmycena	KW	Mycena pelliculosa
Kleine bloedsteelmycena	GE	Mycena sanguinolenta
Gewoon varkensoor	KW	Otidea onotica
Brandplekbundelzwam	KW	Pholiota highlandensis
Zilversteelzwavelkop	KW	Psilocybe marginata
Rondsporig pekzwammetje	BE	Tephrocybe anthracophila

### Literatuur

- Arnolds, E., Th.W. Kuyper & M.E. Noordeloos (red.). 1995. Overzicht van de paddestoelen in Nederland. Nederlandse Mycologische Vereniging, Utrecht.
- Arnolds, E. & G. van Ommering. 1996. Bedreigde en kwetsbare paddestoelen in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. IKC Natuurbeheer, Wageningen.
- Arnolds, E. & M. Veerkamp, 2008. Basisrapport Rode Lijst Paddenstoelen. Nederlandse Mycologische Vereniging, Utrecht.

## **WAT DOET DE PADDESTOELENWERK GROEP DRENTHE?**

De doelstellingen van de PWD zijn:

- Het organiseren en stimuleren van paddenstoelenonderzoek in Drenthe, vooral door middel van inventarisaties en het houden van bijeenkomsten.
- Het verzamelen van paddenstoelengegevens over Drenthe in een databestand in nauwe samenwerking met de Nederlandse Mycologische Vereniging.
- Het publiceren over paddenstoelen in Drenthe in een nieuwsbrief en in bestaande tijdschriften. Het is de bedoeling dat de gegevens over enkele jaren gebundeld worden in een provinciale paddenstoelenatlas, vergelijkbaar met de reeds verschenen atlassen voor broedvogels, hogere planten en dagvlinders.
- Het beschikbaar stellen van paddenstoelengegevens aan terreinbeherende instanties en het verstrekken van beheersadviezen om mycologische waarden te behouden of te vergroten.
- In voorkomende gevallen het uitvoeren van (betaalde) opdrachten wat betreft veldonderzoek aan paddenstoelen.
- Educatie op het gebied van paddenstoelenkennis en -bescherming door onder andere het organiseren van voor het publiek toegankelijke excursies en lezingen, alsmede het verlenen van medewerking op het vlak van natuureducatie.
- Het verstrekken van informatie over paddenstoelen aan geïnteresseerden, terreinbeheerders en aan de provinciale media.

Ook belangstellenden uit andere delen van Nederland zijn van harte welkom om deel te nemen aan de activiteiten van de werkgroep!!

## **DE NIEUWSBRIEF**

De Paddestoelenwerkgroep Drenthe verspreidt één keer per jaar een nieuwsbrief onder haar medewerkers, organisaties actief in natuurstudie, natuurbescherming en groenbeheer en andere belangstellenden. Men kan deze nieuwsbrief kosteloos ontvangen door zich schriftelijk op te geven bij het secretariaat.

Vaste rubrieken in de nieuwsbrief zijn:

- Beknopte verslagen van excursies van de werkgroep.
- Een overzicht van de vorderingen van de paddenstoelenkartering in Drenthe.
- Het activiteitenprogramma voor het komende seizoen.

Daarnaast kunnen andere korte artikelen, die van belang zijn voor de paddenstoelen in Drenthe, worden opgenomen.

Leden van de werkgroep verzorgen daarnaast jaarlijks een bijdrage over paddenstoelen in het herfstnummer van Het Drentse Landschap, het tijdschrift van de gelijknamige stichting.